Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

DG Openbaar Bestuur & Democr Rechtsstaat
DGOBDR-BFR-Regelg. Toezicht & Monitoring

Onze referentie
2026-0000243953

bijlage

Landelijk verslag financieel toezicht provincies 2026

Bijlage nummer	3
Horend bij	Kamerbrief verslagen financieel toezicht 2026
Datum	27 mei 2026
Onze referentie	2026-0000243953
Contactpersoon	

Verslag provinciaal financieel toezicht

Op basis van de gemeentebegrotingen 2026-2029

Inhoudsopgave

1. Inleiding 4
2. Waarneembare trends 5
   2.1 Ravijnjaar deels gedicht, gemeenten richten zich op sluitende begroting 2026 5
   2.2 Nog vaak tekorten in de meerjarenraming 6
   2.3 Meerjarig begrotingsbeeld 6
   2.4 Bezuinigingen 7
   2.5 Stijgende belastingopbrengst 8
   2.6 Ontwikkeling reservepositie 8

3. Grootste ontwikkelingen en onzekerheden 10
   3.1 Onzekerheid omvang algemene uitkering gemeentefonds 10
   3.2 Herijking gemeentefonds 10
   3.3 Tekorten jeugdzorg 10
   3.4 Meerjarige investeringen 11
   3.5 Krapte op de arbeidsmarkt 11
   3.6 Overschotten en onderuitputting 11

4. Gemeenten 12
   4.1 Aantal preventieve en Artikel 12-gemeenten landelijk 12
   4.2 Aantal preventieve gemeenten ARHI landelijk 13

5. Gemeenschappelijke regelingen 14
   5.1 Aantal preventieve gemeenschappelijke regelingen 14

1. Inleiding

Gedeputeerde Staten (GS) van de provincies houden financieel toezicht op gemeenten en gemeenschappelijke regelingen. Deze taak is aan hen opgedragen in de Gemeentewet. De wijze waarop het toezicht wordt uitgevoerd is vastgelegd in het gemeenschappelijk financieel toezichtkader (GTK 2020). Het GTK is vastgesteld door de colleges van GS van de twaalf provincies. Voor de gemeenschappelijke regelingen is er een specifiek op hen gericht toezichtkader.

Jaarlijks brengen de provinciale financieel toezichthouders verslag uit over het door de provincies uitgevoerde financieel toezicht. In dit verslag is er vooral aandacht voor de financiële ontwikkelingen bij de gemeenten.

Het verslag heeft betrekking op het toezicht op de begroting en meerjarenraming 2026-2029. Deze begrotingen zijn, na vaststelling door de gemeenteraden, ingestuurd aan GS vóór 15 november 2025 en kunnen inmiddels achterhaald zijn door actuele ontwikkelingen en begrotingswijzigingen. Zo zijn gemeenten blijvend in gesprek met het Rijk over de (dis)balans tussen taken en middelen. Gemeenten zijn erg afhankelijk van het Rijk voor hun inkomsten en deze gesprekken bepalen in grote mate de uitdaging voor gemeenten om tot een structureel sluitende begroting te komen. Daarnaast zal vanaf 2027 een nieuwe stap worden gezet in het ingroeipad van de herijking van het gemeentefonds. Deze effecten worden op dit moment bepaald en bij de meicirculaire verwerkt in het gemeentefonds.
Tot slot is eind februari 2026 het Kabinet Jetten geïnstalleerd. Het (financiële) beleid voor de komende jaren en de doorwerking daarvan op het gemeentefonds zullen bij de Voorjaarsnota en Miljoenennota duidelijker worden.

In dit toezichtverslag wordt stilgestaan bij de belangrijkste trends over de financiële positie van gemeenten maar ook bij de grootste ontwikkelingen en onzekerheden. Daarbij wordt niet per gemeente/provincie gerapporteerd maar wordt het landelijke beeld geschetst op basis van alle 342 gemeentelijke begrotingen 2026-2029.

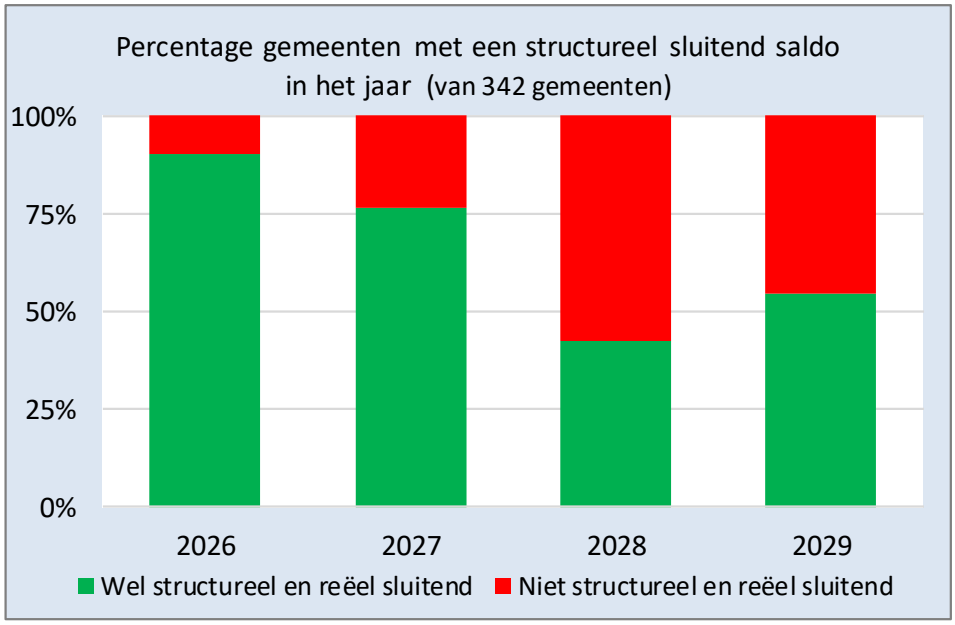
Afgesloten wordt met een korte beschrijving van de financiële positie bij gemeenschappelijke regelingen.

2. Waarneembare trends

2.1 Ravijnjaar deels gedicht, gemeenten richten zich op sluitende begroting 2026

Vanaf 2023 was sprake van grote tekorten op de gemeentelijke begrotingen vanaf jaarschijf 2026. Oorzaak hiervan was een zeer forse daling van de omvang van het gemeentefonds vanaf dat jaar, vaak geduid als ravijnjaar. In 2024 is door het Rijk een klein deel van het ravijn gedicht door de ingeboekte “opschalingskorting” te schrappen, maar nog altijd waren er vaak grote tekorten vanaf 2026. In de Voorjaarsnota 2025 is door het Rijk voor de jaren 2026 en 2027 ruim € 1,5 miljard toegevoegd aan het gemeentefonds, waarvan een klein deel voor het gedeeltelijk dichten van het ravijn en een groter deel voor de jeugdzorg. Voor de jaren 2028 en 2029 vervalt een groot deel van deze extra middelen en haalt het Rijk juist middelen uit het gemeentefonds doordat het besparingspotentieel van de Hervormingsagenda wordt geïndexeerd. Dit is een belangrijke oorzaak van het feit dat ca. 90% van de gemeenten erin is geslaagd toch een structureel sluitende begroting 2026 vast te stellen. Een groot deel van de gemeenten blijft echter negatieve saldi presenteren vanaf 2028. De media berichten niet voor niks dat het ravijnjaar verschoven is naar 2028 en verder (zie grafiek 2.1).

Grafiek 2.1 Percentage gemeenten met sluitende en niet sluitende saldi per jaar

Bij de meeste gemeenten zijn voor het sluitend krijgen van de jaarschijf 2026, aanvullend op de extra rijksbijdragen, nog wel extra bezuinigingen en/of belastingverhogingen noodzakelijk geweest om deze sluitend te krijgen (zie 2.4 en 2.5).

2.1.1. Surplus Algemene reserve

Vanaf begrotingsjaar 2025 is het gemeenten toegestaan om, onder voorwaarden, maximaal 10% van het surplus van de Algemene Reserve in te zetten voor het dekken van structurele lasten. Ten opzichte van 2025 is er een toenemend aantal gemeenten dat van die mogelijkheid gebruik maakt. Voor begrotingsjaar 2026 gaat het om 51 gemeenten (15%) voor een totaalbedrag van bijna € 60 miljoen. In 2025 ging het om 38 gemeenten. Van de 51 gemeenten die gebruik maakten van inzet van een deel van het surplus van de Algemene Reserve, is twee derde deel afhankelijk van deze inzet voor het bereiken van structureel en reëel evenwicht.

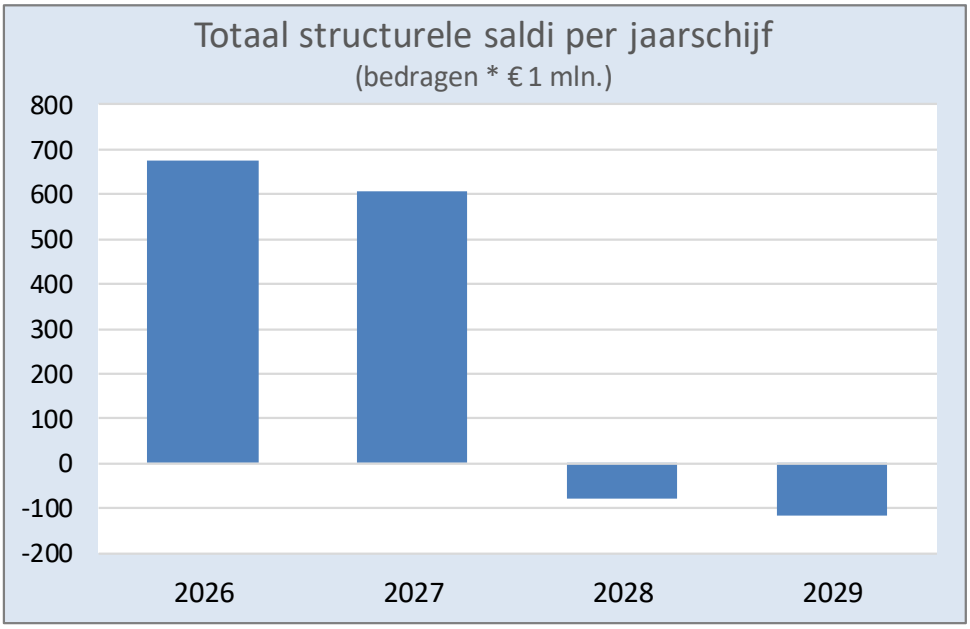
2.2 Nog vaak tekorten in de meerjarenraming

De meerjarenraming 2027-2029 is bij ongeveer de helft van de gemeenten niet structureel sluitend. Dit wordt veroorzaakt door de forse terugloop van de algemene uitkering vanaf 2028. Het hiervoor genoemde ravijnjaar 2026 schuift door toevoegingen aan het gemeentefonds, alleen in 2026 en 2027, in feite door naar 2028. Omdat de lasten vanwege de inflatie en de oplopende zorgkosten blijven stijgen, leidt dit in veel gevallen tot tekorten. Ondanks eerdere oproepen (van gemeenten zelf maar ook van diverse instituten zoals de Raad van State, De Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, de Rijksuniversiteit Groningen en de Raad voor het Openbaar Bestuur) komt het Rijk niet met structurele oplossingen. De voortdurende onzekerheid bij gemeenten over de te verwachten inkomsten houdt daarmee nog steeds aan. Dit betekent dat gemeenten de financiële problemen vooralsnog zelf zullen moeten oplossen door een combinatie van bezuinigen op de uitgaven, verhogen van lokale belastingen en, waar dit is toegestaan, het inzetten van de reserves. Dit terwijl er veel wordt gevraagd van gemeenten bij veel grote maatschappelijke opgaven, zoals het woningtekort en de energietransitie. Daarbij komt dat de groei van het gemeentefonds vanaf 2025 is gekoppeld aan de ontwikkelingen van het bruto binnenland product (BBP). Met deze indexering worden de prijs- en salarisstijgingen waarmee gemeenten worden geconfronteerd niet volledig gecompenseerd.

2.3 Meerjarig begrotingsbeeld

Door de toevoegingen aan het gemeentefonds, bezuinigingen en reserve-onttrekkingen in 2026 en 2027 slaagden ongeveer 90% van de gemeenten er wel in de begroting 2026 sluitend vast te stellen. In het meerjarenperspectief heeft ongeveer de helft van de gemeenten nog tekorten (zie grafiek 2.1). De gezamenlijke structurele saldi in 2028 en 2029 van alle gemeenten zijn beperkt negatief (grafiek 2.2). Dit komt door het feit dat de saldi van positieve en negatieve begrotingen zijn gesaldeerd. Bij een deel van de gemeenten zijn de meerjarige tekorten fors.

Grafiek 2.2 Totaal structurele saldi per jaar van 342 gemeenten

De positieve resultaten voor 2026 en 2027 geven een beeld van veel financiële ruimte. Echter in het totaal van het positieve saldo 2026 van bijna € 700 miljoen zitten onderdelen die het positieve beeld wat nuanceren:

a. Er is voor een bedrag van meer dan € 400 miljoen aan bezuinigingen, ombuigingen en taakstellingen opgenomen. Deze moeten nog worden gerealiseerd en deze realisatie kent een onzekerheidsmarge.
b. De onttrekkingen aan de algemene reserve voor een bedrag van ongeveer € 60 miljoen ter dekking van structurele lasten op basis van de surplusregeling (2.1.1.).
c. De onttrekkingen aan de reserves die dienen ter dekking van structurele kapitaallasten (rente + afschrijving) voor een bedrag van € 450 miljoen.
d. Bijna de helft van de gemeenten heeft gebruik gemaakt van de door de toezichthouders toegestane mogelijkheid de onttrekkingen aan het gemeentefonds i.v.m. de (voorgenomen) invoering van eigen bijdragen in de jeugdzorg en de verkorting van de trajectduur budgettair neutraal te ramen. (samen ca. € 40 miljoen) Zo'n 10% van de gemeenten, veelal de grotere, hebben voor ruim € 100 miljoen aan stelposten opgenomen i.v.m te verwachten extra rijksmiddelen o.b.v. het vervolgrapport van de Commissie van Ark of de ingeboekte indexering van de Hervormingsagenda voor € 500 miljoen vanaf 2028. Deze zijn op de meerjarige begrotingsuitkomsten gecorrigeerd.

De gezamenlijke toezichthouders kijken daarom nog altijd met zorg naar de financiële toekomst van de gemeenten. Dit wordt verder versterkt door een aantal actuele onzekerheden:

a. Het blijft voor veel gemeenten lastig om de kostenstijgingen binnen het sociaal domein terug te dringen. In begrotingen opgevoerde maatregelen blijken in de praktijk lastig te realiseren en zeker niet altijd tot het gewenste financiële effect te leiden.
b. In het gemeentefonds zijn vanaf 2028 bezuinigingen opgenomen op de jeugdzorg. Wettelijke maatregelen moeten zorgen voor trajectduurverkorting en de invoering van een eigen bijdrage. Het is gemeenten toegestaan hun aandeel in deze beide verlagingen, samen ruim € 300 miljoen, in hun begroting budgettair neutraal te ramen. Ongeveer de helft van de gemeenten heeft van deze mogelijkheid gebruik gemaakt. Ruim 30 gemeenten hebben met andere, niet-toegestane, inkomstenstelposten een deel van de daling van het gemeentefonds gecompenseerd. Bijvoorbeeld door vooruit te lopen op een vervolguitspraak van de Commissie van Ark begin 2027. Deze zijn door de toezichthouders gecorrigeerd op de meerjarige structurele uitkomsten.
c. Vanaf 2027 wordt wellicht de verdere ingroei van de herijking van het gemeentefonds weer opgepakt, tegelijkertijd met wat aanpassingen hierop op basis van onderzoeken in de afgelopen 2 jaar. Voor een deel van de gemeenten zal dit een nadeel betekenen, dat in sommige gevallen vanaf 2027 kan oplopen met € 15 per jaar tot € 60 in 2030. Dit is uitgaande van het tot op heden gehanteerde maximale bedrag van € 15 per jaar. Maar voor enkele gemeenten loopt het nadeel na 2030 nog verder op. Of het ingroeipad vanaf 2027 daadwerkelijk wordt voortgezet en wat de financiële consequenties per gemeente worden, zal bekend worden gemaakt in de meicirculaire 2026.

2.4 Bezuinigingen

Eén van de maatregelen die gemeenten nemen is het bezuinigen op de uitgaven. We zien dat gemeenten over de hele begroting bezuinigen, van bedrijfsvoering tot aan het sociaal domein. Met name de effecten van de getroffen maatregelen in het sociaal domein zijn lastig in te schatten en vanuit een financieel oogpunt risicovol. Daarbij komt dat de continue ontwikkeling in de lasten het voor gemeenten erg moeilijk maakt om te kunnen beoordelen of de getroffen maatregelen het gewenste (financiële) effect hebben gesorteerd. Gemeenten zijn immers verplicht om zorg te leveren en besparingen worden vaak ingehaald door nieuwe instroom. Het beeld vanuit het financieel toezicht is dat de instroom en ontwikkeling van kosten, zeker op korte termijn, slechts erg beperkt beïnvloedbaar zijn.

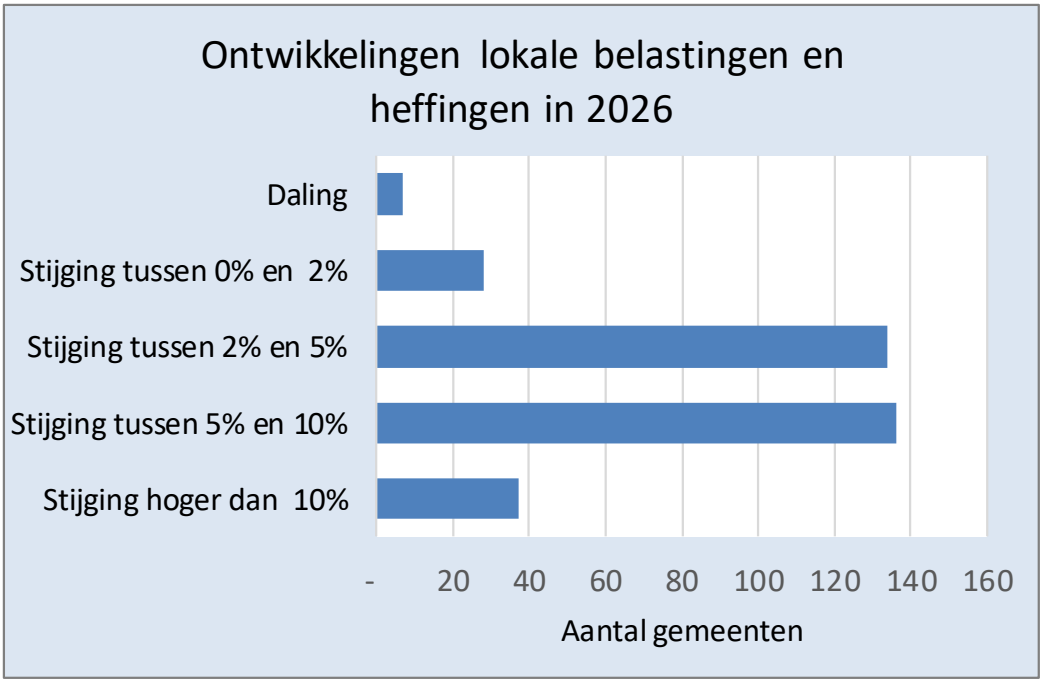
Verder zijn er veel gemeenten die, vaak in regionaal verband, willen dat de gemeenschappelijke regelingen waarin zij deelnemen, verhoudingsgewijs moeten meedelen in de noodzakelijke bezuinigingsopgave.

2.5 Stijgende belastingopbrengst

Een andere maatregel die gemeenten soms nemen is het verhogen van de lokale belastingopbrengsten. In totaal stijgen de lokale belastingopbrengsten met ca. 6% ten opzichte van vorig jaar. Dit is meer dan de geraamde inflatie voor 2026 hetgeen erop duidt dat gemeenten de verhoging van de lokale belastingopbrengsten nodig hebben om hun begroting sluitend te krijgen. In grafiek 2.3 is weergegeven hoeveel gemeenten de belastingen met welk percentage hoger hebben geraamd. In de berekening zijn de onroerendezaakbelastingen, de afvalstoffenheffing en de rioolheffing meegenomen. Het Centrum voor onderzoek van de economie van de lokale overheden (Coelo) heeft in een recent onderzoek geconstateerd dat in de afgelopen raadsperiode (2022-2026) de onroerend zaakbelastingen met gemiddeld 5% zijn gestegen.

De mate waarin de belastingopbrengst stijgt verschilt per gemeente. Bij verreweg de meeste gemeenten steeg de belastingopbrengst tussen de 2% en 10%. Nadrukkelijk wijzen wij erop dat het gaat om een toename van de geraamde opbrengsten. Dat betekent dat inflatie en areaalgroei (toename van het aantal inwoners en woningen) onderdeel uitmaken van het stijgingspercentage. Bij enkele gemeenten daalt de belastingopbrengst. Daarbij gaat over het algemeen om een zeer beperkte daling van minder dan 1%.

Grafiek 2.3 Stijging lokale belastingen en heffingen

2.6 Ontwikkeling reservepositie

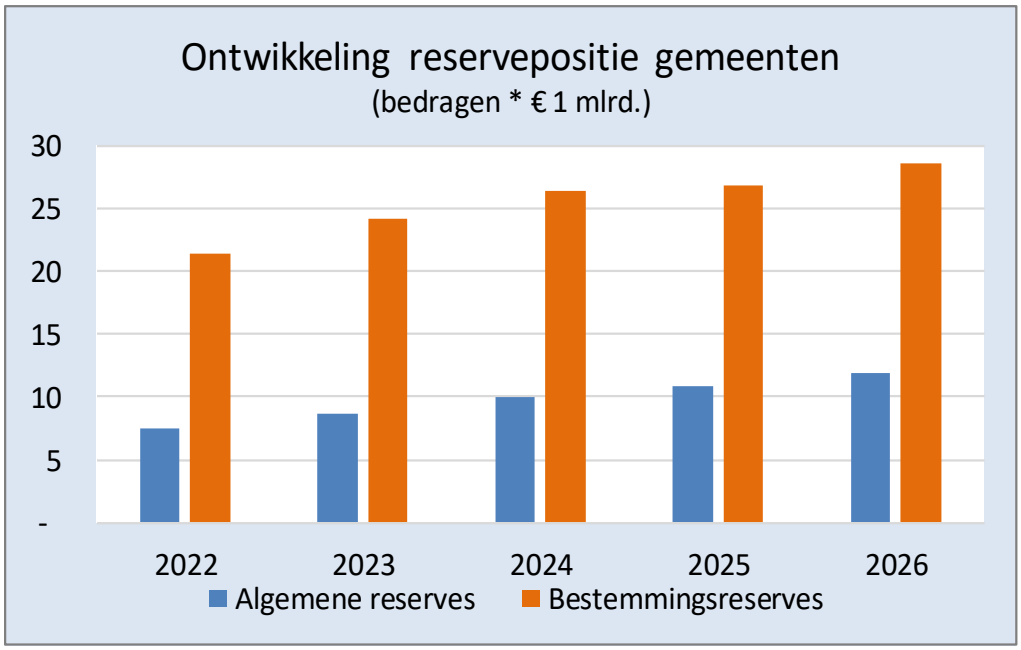
Een derde maatregel die gemeenten nemen is het inzetten van hun reserves. In principe zijn reserves eindig en daarmee geen duurzame dekkingsbron. Daarbij zijn onttrekkingen aan reserves, die als een incidentele baat worden aangemerkt, niet bedoeld om structurele lasten mee te dekken. Om gemeenten met voldoende reserves meer ruimte te geven om deze in te zetten, zijn eind 2023 bestuurlijke afspraken gemaakt (zie 2.1.1). Hierdoor is de mogelijkheid

voor gemeenten om de reserves in te zetten voor de dekking van structurele lasten verruimd en verduidelijkt. Verder hebben gemeenten reserves gevormd voor het structureel dekken van (een deel van) de kapitaallasten. Tenslotte worden reserves op begrotingsbasis ingezet ter dekking van incidentele lasten.

Landelijk gezien is de totale omvang van de algemene reserve per 1 januari 2025 van alle gemeenten gezamenlijk licht gestegen met 9% ten opzichte van 2024. Bij de bestemmingsreserves bedraagt dit 2%. Dit is vooral het resultaat van de positieve jaarrekeningsaldi over 2023 (als gevolg van onderbesteding door o.a. personeelstekorten, middelen vanuit het Rijk voor o.a. de opvang van Oekraïense ontheemden die laat in het jaar beschikbaar kwamen en incidentele opbrengsten zoals grondexploitaties). De procentuele stijging is lager dan in voorgaande jaren. In onderstaande grafiek is de trend van de reservepositie in de afgelopen vier begrotingen weergegeven.

Qua financiële omvang zijn de bestemmingsreserves veel groter dan de algemene reserves. Aan deze reserves zijn echter bestemmingen gegeven waardoor deze niet vrij besteedbaar zijn. Zo worden bestemmingsreserves gevormd voor taken die niet zijn uitgevoerd (vanwege personeelstekorten of doordat het Rijk laat in het jaar middelen beschikbaar stelde) en overgeheveld moeten worden naar het volgende jaar. Andere vormen van bestemmingsreserves zijn die ter dekking van kapitaallasten.

Grafiek 2.3 Ontwikkeling reservepositie gemeenten vanaf 2022

3. Grootste ontwikkelingen en onzekerheden

3.1 Onzekerheid omvang algemene uitkering gemeentefonds

De algemene uitkering is veruit de belangrijkste inkomstenbron van de gemeenten. Wijzigingen hierin zijn direct van grote invloed op de financiële positie van gemeenten. De afgelopen jaren zagen we verschillende voornemens van het Rijk om de algemene uitkering aan te passen. Er is een herverdeling doorgevoerd, de opschalingskorting is jarenlang doorgeschoven, bevroren en uiteindelijk afgeschaft en het Rijk heeft een flinke greep uit het gemeentefonds gedaan in 2025 en vanaf 2026. Daarnaast loopt er een bredere discussie over de (dis)balans tussen taken en middelen, met name op de zorgtaken.

De financiële problematiek leidt tot het uitstellen van investeringen, het bezuinigen op het voorzieningenniveau van de burger, het verhogen van de woonlasten en het inzetten van de reserves. Deze houding staat haaks op de verwachting dat gemeenten bijdragen aan de grote maatschappelijke opgaven zoals de energietransitie en de woningbouw.

Om de verslechterde interbestuurlijke verhoudingen te verbeteren is vorig jaar een interbestuurlijke studiegroep onder leiding van de heer Polman ingesteld. Zij heeft eind december haar rapport met adviezen opgeleverd. Het kabinet heeft in het regeerakkoord benadrukt dat ze de interbestuurlijke verhoudingen wil verbeteren.

3.2 Herijking gemeentefonds

De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) heeft op 3 en 16 februari 2026 in twee delen een adviesaanvraag gestuurd aan de Raad voor het Openbaar Bestuur (ROB) over de Herziening verdeling gemeentefonds per 1 januari 2027. Aanleiding was dat de onderzoeken, die op 7 februari 2025 door de minister van BZK aan de Tweede Kamer waren toegezegd, inmiddels bijna zijn afgerond en er daarmee zicht komt op de effecten voor de individuele gemeenten. Het ROB heeft intussen negatief geadviseerd. De ongewisheid over de totaal beoogde verdeling is voor de ROB aanleiding te adviseren het ingroeipad van de herverdeling vooralsnog te bevriezen. De VNG acht het grootste deel van de voorstellen tot wijziging van de verdeling nog onvoldoende onderbouwd en de effecten daarvan onvoldoende uitlegbaar. Vanuit de Tweede Kamer zijn intussen een groot aantal (36) vragen gesteld over de inhoud en consequenties van de herziening.
Wanneer de Minister besluit de verder ingroei voor te zetten, is het de bedoeling dat in de meicirculaire 2026 de diverse effecten van de herziening vanaf 2027 en het daarbij behorende ingroeipad per gemeente worden gepubliceerd. Vanaf dat moment kennen de gemeenten de omvang van de financiële voor- of nadelen voor hun (meerjaren)begroting 2027-2030. De minister heeft aangegeven hierover half mei 2026 uitsluitsel te geven.

3.3 Tekorten jeugdzorg

Gemeenten en het Rijk hebben zich gecommitteerd aan de Hervormingsagenda Jeugd. Hierin is een combinatie van maatregelen en middelen afgesproken om tot een betere bekostiging van de jeugdzorg te komen. Er is onder andere afgesproken om de geplande besparingen voor 2024 en 2025 te verzachten.

Eind januari 2025 heeft de deskundigencommissie Hervormingsagenda Jeugd het rapport ‘Groeipijn’ gepubliceerd[1], waarbij onderzoek is gedaan naar de hervormingsplannen en de betaalbaarheid van de jeugdzorg. De commissie stelt dat de ontstane tekorten een gedeelde verantwoordelijkheid zijn van de gemeenten en het Rijk en adviseert dat het Rijk de helft van het tekort over 2023 en 2024 compenseert. Daarnaast doet de commissie een voorstel voor de aanpassing van het jeugdzorgbudget voor de jaren 2025 tot en met 2027. Besparingen op

[1] https://www.tweedekamer.nl/downloads/document?id=2025D03495

de jeugdzorg zijn op de korte termijn moeilijk realiseerbaar maar op de langere termijn mogelijk. Hiervoor is wel een verbetering in data en inzicht nodig. Begin 2027 komt de commissie met een advies voor de jaren 2028 en verder.

3.4 Meerjarige investeringen

Recent heeft accountants- en adviesbureau BDO in een rapport de financiële situatie van de Nederlandse gemeenten onder de loep genomen. In het rapport wordt aandacht gevraagd voor de meerjarige ontwikkeling van kapitaallasten. Het komt vaak voor dat gemeenteraden al besluiten nemen over toekomstige investeringen, buiten de meerjarenperiode van 4 jaar. Een beeld waarin de provinciaal toezichthouders zich vaak herkennen. Omdat de (nieuwe) lasten buiten de meerjarenperiode vallen, zijn ze binnen de begroting niet zichtbaar. Er is dan geen beeld wat dit in de meerjarenperiode betekent voor de ontwikkeling van de saldi van de komende begrotingen. Ook de raad heeft dat beeld niet. Dit pleit ervoor dat gemeenten op de één of andere wijze in hun jaarlijkse begroting inzicht geven in de ontwikkeling van hun kapitaallasten na de meerjarenperiode. Dit kan de raad ondersteunen in de afweging bij het nemen van besluiten met structurele financiële consequenties. Het zou goed zijn wanneer dit opgenomen wordt in de boekhoudvoorschriften (BBV).

3.5 Krapte op de arbeidsmarkt

Gemeenten staan de komende jaren voor grote opgaven en transities. Naast financiële onduidelijkheid kampen gemeenten ook met krapte op de arbeidsmarkt. Het gebrek aan interne (en externe) capaciteit kan een oorzaak zijn voor het niet realiseren van de doelstellingen in de lopende begroting. Dit capaciteitstekort is terug te zien in diverse beleidsterreinen en de doorlooptijd van grote projecten. Daarnaast bemerken de financieel toezichthouders steeds vaker dat het gebrek aan personeel en het snelle verloop ten koste kan gaan van de kwaliteit en volledigheid van de stukken uit de gemeentelijke planning- en controlcyclus.

3.6 Overschotten en onderuitputting

Zoals hierboven beschreven hebben de meeste gemeenten moeite om hun begroting te laten sluiten en voorziet de helft van de gemeenten nog structurele tekorten in de meerjarenraming vanaf 2028. Toch liet 81% van de gemeenten in de laatste jaarrekening (2024) een positief resultaat voor bestemming zien. Dit is een vergelijkbaar beeld met eerdere jaren. Een grote gemeenschappelijke oorzaak is onderbesteding. De vereniging van rekenkamers heeft hier onderzoek naar gedaan en vond vier hoofdoorzaken van deze onderbesteding. Zij zien dat vooraf de investeringsuitgaven te hoog worden geraamd, net als de personeelsuitgaven, de eigen belastinginkomsten juist te laag en dat het Rijk gedurende het jaar met extra middelen komt die gemeenten dan niet meer kunnen uitgeven. Op de eerste drie punten hebben gemeenten zelf invloed, waardoor zij hun begroting kunnen verbeteren en deze mogelijk makkelijker sluitend kunnen maken. Daarbij hoort dat gemeenten bij nieuwe (investerings)plannen niet alleen kijken of er budget beschikbaar is maar ook of er voldoende uitvoeringscapaciteit is.

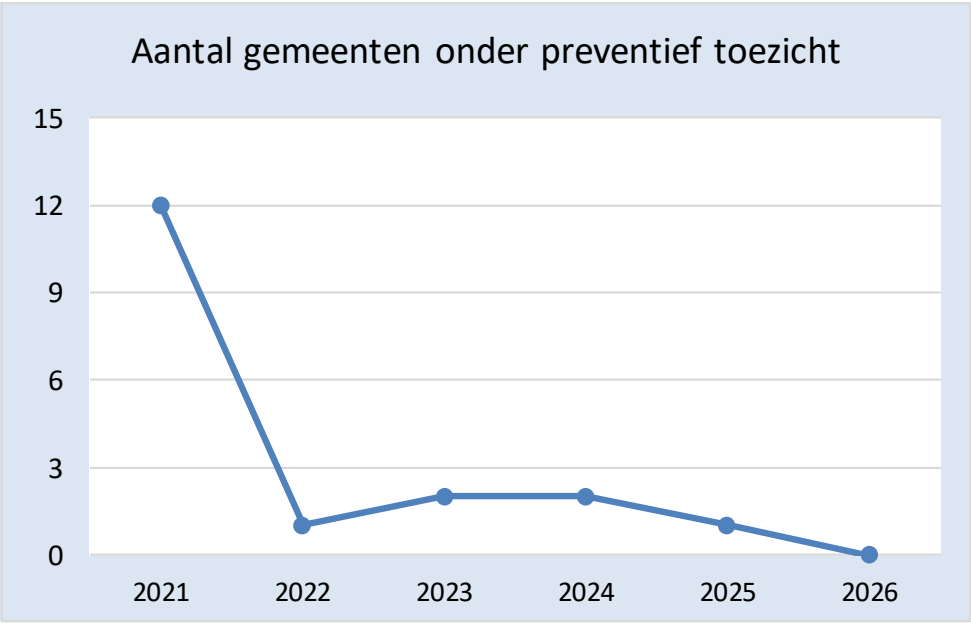
4. Gemeenten

4.1 Aantal preventieve en Artikel 12-gemeenten landelijk

Van de 342 gemeenten staat in 2026 geen enkele gemeente onder preventief toezicht om financiële redenen. In 2025 stond alleen de gemeente Vlissingen nog onder het preventieve toezicht. Vlissingen stond de afgelopen jaren onder preventief toezicht en ontving daarnaast een aanvullende artikel-12 uitkering vanwege de negatieve stand van de algemene reserve. Dit was het gevolg van tekorten op de grondexploitaties. Vanaf 2026 is de artikel 12-status beëindigd en staat Vlissingen ook niet meer onder het preventieve toezicht van de provincie Zeeland. Hiermee is er geen enkele gemeente meer met een artikel 12-status.

In de volgende grafiek is per jaar het aantal gemeenten opgenomen dat om financiële redenen onder preventief toezicht staat. Hierbij moet de kanttekening geplaatst worden dat 51 gemeenten bij de begroting 2026 gebruik hebben gemaakt van de mogelijkheid om het surplus van de algemene reserve in te zetten. Zonder deze inzet zouden 34 gemeenten een negatief structureel resultaat hebben in 2026. Daarnaast is het structureel resultaat van veel gemeenten afhankelijk van nog te realiseren bezuinigingen.

Grafiek 4.1 Aantal gemeenten onder preventief toezicht per jaar

De afgelopen jaren is het aantal gemeenten onder preventief toezicht afgenomen en relatief laag. In 2026 kent geen enkele gemeente de preventieve status. Eén van de oorzaken dat het aantal preventieve gemeenten vanaf 2022 zo laag is, is de toekenning van de extra middelen voor jeugdzorg in 2021 (arbitrage door Commissie van Wijzen). De extra middelen lopen echter geleidelijk af en in combinatie met de stijgende uitgaven blijft de jeugdzorg een financieel probleem voor de gemeenten.

Op basis van het rapport van Ark hebben gemeenten nu voor 2026 en 2027 wel weer extra middelen gekregen, maar die vervallen vooralsnog weer in 2028, vermeerderd met een indexatie op de Hervormingsagenda van € 500 miljoen. Gemeenten zijn blijvend met het Rijk in gesprek over de (dis)balans van taken en middelen. Wanneer er geen oplossing wordt gevonden voor de financiële problematiek van gemeenten zal het aantal gemeenten onder preventief toezicht in de toekomst naar verwachting stijgen.

4.2 Aantal preventieve gemeenten Arhi landelijk

In Noord-Holland staat de gemeente Wijdemeren onder preventief toezicht op grond van de wet ARHI vanwege de aankomende fusie met de gemeente Hilversum.

In Nood-Brabant staan in verband met een komende herindeling/fusie de gemeenten Best en Oirschot onder preventief toezicht op grond van de wet ARHI.

5. Gemeenschappelijke regelingen

5.1 Aantal preventieve gemeenschappelijke regelingen

Van de 283 onder toezicht vallende gemeenschappelijke regelingen is er één die om financiële redenen onder het preventief toezicht is geplaatst, de Muziekschool Zeeland. Twee gemeenschappelijke regelingen, het Stadsgewest ’s-Hertogenbosch en de Gemeentelijke kredietbank Drenthe zijn om termijnredenen onder het preventieve toezicht geplaatst.

De begrotingen van gemeenschappelijke regelingen zijn over het algemeen, ook meerjarig, in evenwicht, doordat de lasten via de bijdrage van de deelnemers worden afgedekt. De structurele stijging van kosten door inflatie is wel duidelijk zichtbaar en legt daarmee een extra beslag op de begrotingen van de deelnemende gemeenten.

De meeste gemeenschappelijke regelingen in het sociaal domein kampen nog steeds met stijgende lasten. Hierdoor wordt er steeds meer van de deelnemende gemeenten gevraagd in de vorm van een hogere bijdrage. Diverse regelingen proberen nog steeds de stijging van de bijdrage te beperken door bezuinigingen door te voeren. Wanneer deze bezuinigingen niet volledig gerealiseerd worden, zal de bijdrage van de deelnemende gemeenten alsnog verder oplopen. Daarnaast zien we steeds meer dat gemeenten (in regionaal verband) opdracht geven aan gemeenschappelijke regelingen om bezuinigingsmogelijkheden in beeld te brengen, of daadwerkelijk hun uitgaven te verlagen.